

Så ställer du krav på miljömärkning i upphandling – vägledning från Miljömärkning Sverige AB

Märkning

ent, certifikat eller intyg som bekräftar att produkten uppfyller vissa krav.

... enligt lagen om offentlig upphandling (2016:1145).

Ansvarsfriskrivning

Denna vägledning och de exempel som hänvisas till ska ses som en allmän orientering om användningen av märkning i offentlig upphandling. Vi riktar oss till er som är upphandlare i offentlig sektor. Vi beskriver hur ni som upphandlande myndighet kan ställa krav på märkning i olika faser av ett upphandlingsförfarande.

Såväl lagstiftning som praxis kan ha ändrats sedan vår vägledning skrevs. Vägledningen ska inte betraktas som faktisk juridisk rådgivning och i konkreta fall rekommenderar vi alltid att söka juridisk hjälp.

Miljömärkning Sverige har efter bästa förmåga strävat efter att i vägledningen ge så fullständig och korrekt information som möjligt, men kan inte lämna några garantier och fransäger sig allt ansvar för fel och utelämnningar.

Miljömärkning Sverige tar inget ansvar för eventuella förluster eller skador till följd av innehållet i denna vägledning eller tredje parts användning av den, vare sig det gäller fel eller avvikelser i innehållet eller andra orsaker.

På följande sidor går vi igenom hur Svanen och det europeiska miljömärket, EU-Blomman kan ingå i de olika faserna av ett upphandlingsförfarande. Vägledningen tar dels upp vad lagen tillåter, dels vad som ger praktiskt och affärsmässigt värde.

Vilka är vi?

Miljömärkning Sverige arbetar på uppdrag av regeringen och drivs utan vinstsyfte. Företaget ansvarar för det nordiska miljömärket Svanen och EU:s motsvarighet EU-Blomman i Sverige. Svanen finns representerat i samtliga **nordiska länder**.

Innehåll

Inledning

Nya stärkta möjligheter ställa miljökrav..... 3

Före upphandlingen

Känn din marknad..... 6

Kommunicera med din marknad..... 6

Själva upphandlingen

Märkning i den tekniska specifikationen..... 7

Märkning som tilldelningskriterier..... 9

Märkning som villkor för fullgörande av kontrakt..... 11

Kontrollera dokumentationen..... 12

Få långvarig effekt..... 12

Efter upphandlingen

Ständiga förbättringar..... 13

Spara resurser, uppföljning ingår..... 13

Vägledningen och tillhörande exempel har tagits fram i samarbete med upphandlingsjuristen **Mathias Sylvan**, januari 2017.

Nya stärka möjligheter att ställa miljökrav

Vill ni göra bra val för miljön i era inköp? Nu finns det stärkta möjligheter. Nya LOU innebär att ni nu kan ställa krav på märkning. Lagen tillåter numera att upphandlande myndigheter **som huvudregel** kan kräva märkning i upphandlingar av varor och tjänster. Tidigare har upphandlande myndigheter bara kunnat kräva uppfyllelse av de bakomliggande krav som gäller för en miljömärkning, men inte kunnat kräva själva märkningen. En annan nyhet är att märkningen också får avse andra aspekter än bara miljöhänsyn, till exempel social hänsyn. Detta under förutsättning att samtliga aspekter bakom märkningen uppfyller lagens krav, till exempel att kriterierna bakom märkningen har anknytning till det som ska anskaffas och är lämpliga för att definiera egenskaperna hos det som ska anskaffas.

Miljömärkningar som Svanen och EU-blomman gör det enklare att göra bra val för miljön – både före, under och efter upphandlingen.

Läs mer på svanen.se/upphandling om hur Svanen och EU-Blomman uppfyller lagens krav.

Enklare att ställa miljökrav

Svanen och EU-Blomman är i sig en garanti för

att en produkt eller tjänst lever upp till stränga miljökrav. I vissa produktgrupper som till exempel för städtjänster förekommer sociala krav, som samtliga är kopplade till städtjänstens kvalitet. Ni behöver inte sätta er in i alla bakomliggande krav, utan kan bara kräva att varorna eller tjänsterna är märkta.

Svanen och EU-Blomman ställer miljökrav i alla relevanta faser av en produkts livscykel. Kraven utvärderas och skärps med jämna mellanrum utifrån vetenskapliga rön och utvecklingen på marknaden.

Effektiv kontroll och uppföljning

Ni behöver inte själva göra några kontroller. Den som tar emot varorna behöver bara kontrollera att de mottagna varorna har märkningen på förpackningen. Miljömärkning Sverige kontrollerar löpande att produkter märkta med Svanen eller EU-Blomman lever upp till de ställda kraven. Licensen är tidsbegränsad. När licensperioden är slut måste företaget ansöka på nytt. Miljömärkning Sverige kontrollerar att kraven uppfylls genom omfattande tester från oberoende laboratorier, intyg, dokumentation och ett kontrollbesök på plats oavsett om tillverkningen sker i Sverige eller i Asien. Efter godkända kontroller av tredje part får företaget en licens att använda Svanen på sin produkt.

Visste du ...

... att personalmatsalar kan Svanenmärkas?

Krav på märkning kan ställas:

- Som krav i den tekniska specifikationen.
- Som tilldelningskriterium i upphandling enligt utvärderingsgrunden "bästa förhållandet mellan pris och kvalitet.
- Som särskilt villkor för fullgörande av kontrakt.

Läs mer på svanen.se/upphandling.

Tydligare kommunikation

Hela 96 % av svenska konsumenter känner till Svanen-märkningen. Motsvarande siffra för EU-blomman är 29 %. Det gör det enklare att visa omvärlden att ni tar hänsyn till miljön i era inköp. Det blir också lättare att följa upp miljömål i verksamheten eftersom ni kan mäta mängden märkta varor och tjänster som köps in.

Konkreta exempel

Till vägledningen hör ett antal konkreta exempel. Exempelen visar enbart hur märkning och märkningskriterier kan användas i upphandlingar. Upphandlingsdokumentet måste ju självfallet också innehålla andra krav av exempelvis teknisk karaktär, men också krav på arbetsrättsliga klausuler.

Krav på märkning i en upphandling

Enligt lagen om offentlig upphandling (2016:1145) är det numera tillåtet att kräva märkning i upphandlingar av varor, tjänster och bygg- och anläggningsentreprenader. Krav på märkning kan ingå i de tekniska specifikationerna, som tilldelningskriterier eller i de särskilda villkoren för fullgörande av kontrakt. Märkning får inte ingå i kraven på leverantören utan endast avse det som ska anskaffas, till exempel får märkning inte användas som grund för utslutning av leverantörer. Miljömärkningarna Svanen och EU-Blomman fastställer enbart krav på varor, tjänster och bygg- och anläggningsentreprenader – alltså det som ska anskaffas och inte på leverantörens generella lämplighet.

Samtliga krav bakom märkningen har anknytning till det som ska anskaffas och är i de flesta fall också lämpliga för att definiera egenskaperna hos den vara, tjänst eller byggentreprenad som ska anskaffas. I vissa fall, till exempel textilier, har Svanen och EU-Blomman dock krav på efterlevnad av ILO-konventioner som rör personalens anställningsvillkor, barnarbete vid tillverkning av varor. Det framgår inte av

direktivet om krav på anställningsvillkor vid tillverkning av varor får ingå i märkningen. Till exempel krav att tillverkningen ska ske under arbetsförhållanden som är förenliga med ILO:s åtta kärnkonventioner. En offensiv, i vårt tycke mycket önskvärd tolkning innebär att sådana märkningskrav får ingå eftersom de är en del av produktionsprocessen. Miljömärkning Sveriges ambition är att fler produktgrupper ska innehålla sociala krav, då vi anser att de är en viktig del av hållbarhetsbegreppet. En mer försiktig hållning är att invänta ett klagande i praxis eller i en vägledning från till exempel kommissionen. Vi ser gärna att ett sådant klagande kommer snart.

Den upphandlande myndigheten måste alltid själva göra en konkret bedömning om den angivna märkningen i den enskilda upphandlingen uppfyller LOU:s krav.

Observera att om ni kräver en viss märkning måste ni också godta alla andra märkningar om kraven för dessa märkningar är likvärdiga med kraven för den angivna märkningen.

Liten ordlista

Olika ord används för samma upphandlingsbegrepp. Här följer några exempel på begrepp som betyder samma sak:

- Kravspecifikation vs. Teknisk specifikation.
- Minimikrav vs Ska-krav.
- Tilldelningskriterier vs. Bör-krav.
- Anbudsgivare vs. Leverantör.

Sätt generösa tidsfrister

Enligt 9 kap. 15 § LOU ska den upphandlande myndigheten godta annan lämplig utredning endast om den angivna tidsfristen varit för kort för att anbudsgivaren skulle kunna få tillgång till den angivna märkningen eller annan likvärdig märkning och detta inte beror på leverantören eller något

förhållande på leverantörens sida. Man bör därför sätta tidsfrister som räcker till för att få önskad märkning, alternativt välja villkor för fullgörande av kontrakt vilka inte behöver uppfyllas i upphandlingen utan vid en senare tidpunkt.

Före upphandlingen:

Känn din marknad

En upphandlande organisation har alltid möjlighet att genomföra inledande marknadsundersökningar.¹ Det spelar ingen roll hur lång tid innan upphandlingen marknadsundersökningen genomförs, och det finns inga formella krav som gäller.

Marknadsundersökningen kan ha som mål:

- Att kartlägga miljömässiga, tekniska krav om det önskade inköpet.
- Att bidra till utformningen av miljöhänsyn i upphandlingsdokumentet, såsom anbudsfordran, tekniska specifikationer, tidsfrister, etc.

Den rådgivning som leverantörer tillhandahåller i samband med marknadsundersökningen får dock inte leda till en snedvridning av konkurrensen eller ett brott mot principerna om likabehandling och öppenhet genom att ge en viss leverantör ett ointagligt försprång i förhållande till konkurrenterna.

Om ni överväger att kräva Svanen- eller EU-Blommanmärkning i den **tekniska specifikationen** bör ni först undersöka vilka märkta produkter i den aktuella kategorin som finns på marknaden. Annars riskerar att inskränka konkurrensen och därmed era valmöjligheter för mycket. Om utbudet av märkta produkter är begränsat kan ni mot bakgrund av marknadsundersökningen i stället välja att använda märkning som ett **tilldelningskriterium**, "bör-krav".

Det innebär att det enbart väger positivt om miljömärkta produkter erbjuds i anbudet. Risken finns emellertid att ni tvingas ta en produkt till lägsta pris istället för en som är både miljömärkt och kanske har ett något högre pris.

Ger tid till leverantören, sparar tid för upphandlaren

Vi råder er att i första hand överväga att kräva märkning som **ett villkor för kontraktets**

fullgörande, vilket endast måste uppfyllas av den vinnande anbudsgivaren och först vid en senare tidpunkt. Det ger mer tid åt fler leverantörer att hinna ansöka om miljömärkning.

När upphandlingen väl har annonserats är möjligheterna att göra ändringar begränsade. Därför är det viktigt att den upphandlande myndigheten noga har övervägt i vilken omfattning miljöaspekten ska ingå och vad marknaden kan erbjuda.

Kommunicera med din marknad

Om ni vill kräva märkning är det bra att kommunicera ut dessa önskemål på marknaden på ett tidigt stadium till exempel genom förhandsannonsering eller möte:

- Berätta för leverantörer om er hållbarhetsplan och att den kommer att ligga som grund för miljömässiga och sociala krav i kommande upphandlingar.
  - Berätta att ni kommer att ställa krav på märkning. Förklara att era krav är en del av er organisations hållbarhetsarbete.

Visste du att ...

... att Svanenmärkta leksaker är fria från bland annat ftalater och tungmetaller?

Själva upphandlingen: Märkning i den tekniska specifikationen

Enligt LOU är det numera tillåtet att kräva märkning i den tekniska specifikationen och inte – som tidigare – bara kräva de bakomliggande kraven för en miljömärkning. Det är också möjligt att kräva märkningar som också täcker in andra krav än bara miljökrav, till exempel sociala krav. Kraven måste dock vara lämpliga för att definiera egenskaper hos det som ska anskaffas och ha anknytning till det som ska anskaffas. Enligt Högsta förvaltningsdomstolen har en upphandlande myndighet stor frihet att ställa miljökrav och andra krav på det som ska anskaffas (HFD 2010 ref. 78).

Enligt den nya regeln är det möjligt att kräva märkning i den tekniska specifikationen. Denna typ av krav kan också benämnas ska-krav eller minimikrav.

Om ni kräver märkning som ett minimikrav ska alla anbud förkastas som inte uppfyller kravet – även om anbudet har andra fördelar. Det är därför viktigt att det tydligt framgår av upphandlingsdokumentet att kravet på märkning är absolut.

Får man ställa krav på ILO-konventioner?

Ja, det är tillåtet att ställa kravet som sådant som ett tildelningskriterium eller som ett villkor för fullgörande av kontrakt. Samma sak gäller för krav att varor framställs enligt kriterierna för rättvis handel. Det är önskvärt, men ännu oklart om krav på ILO-konventioner får ingå i en märkning, som den upphandlande myndigheten vill kräva i och därmed kunna använda sig av den förenkling som detta innebär för den upphandlande myndigheten.

I de tekniska specifikationerna kan krav ställas på miljöförhållanden i produktionen. Det kan exempelvis handla om krav på användning av energieffektiva produktionsmetoder eller krav på användning av miljövänliga produkter när den

Hur många miljömärkta produkter finns det?

På vår hemsida hittar du tusentals produkter inom en mängd olika produktgrupper – varor och tjänster – som har klarat Svanens eller EU-Blommans tuffa miljökrav.

www.svanen.se/hitta-produkter

inköpta produkten tillverkas. Däremot kan samhällshänsyn, exempelvis arbetsvillkor för arbetstagare som tillverkar varorna som omfattas av upphandlingen, inte användas som krav i den tekniska specifikationen. Sådana krav kan istället användas som **tildelningskriterier** eller som **villkor för kontraktets fullgörande**, eftersom de har anknytning till det som ska anskaffas.

Ytterligare inspiration

Ni kan få fler tips om miljömärkning i upphandling på Upphandlingsmyndighetens hemsida: www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/stall-hallbarhetskrav.

Får krav på miljöledningssystem ingå i märkningskraven?

Krav på att företaget har ett miljöledningssystem får, enligt vår tolkning, ingå i märkningskraven eftersom miljöledningssystem karakteriserar den specifika produktions- eller tillhandahållandeprocessen för de byggtreprenader, varor eller tjänster som ska upphandlas (se beaktandesats 97, direktiv 2014/24/EU). Krav på miljöledningssystem har därför anknytning till det som ska anskaffas och ska inte likställas med en allmän företagspolicy.

Samtliga eller utvalda kriterier i en miljömärkning

Om ni vill använda alla märkningens kriterier räcker det med att ställa själva märkningen som minimikrav. Det framgår inte av LOU hur man gör rent praktiskt för att fastställa krav om man bara vill använda vissa men inte alla kriterier i en märkning. Det torde räcka med att hänvisa till relevanta numrerade avsnitt i miljömärkningskriterierna istället för att kopiera samtliga kriteriers fulla ordalydelse in i förfrågningsunderlaget. Det verkar logiskt eftersom man i de fall där alla krav som har anknytning till det som ska anskaffas och är lämpliga som tekniska specifikationer gärna får hänvisa direkt till märkningen.

Oavsett om det ställs krav på en märkning eller på att ett eller flera av märkningens bakomliggande kriterier ska vara uppfyllda rekommenderar vi att det i upphandlingsdokumentet länkas till detta eller till de relevanta kriteriedokumentet. Som alternativ kan de bifogas upphandlingsdokumentet.

Tillåt likvärdiga märkningar

Vi rekommenderar att det framgår av upphandlingsdokumentet att ni godtar alla likvärdiga

märkningar. Vilka märkningar som ska anses vara likvärdiga beror på vilka bakomliggande kriterier hos den angivna märkningen som ska uppfyllas

(se 9 kap. 13 § andra stycket LOU). Ni kan också upplysa om att annan lämplig utredning godtas men endast om anbudsgivaren visar att denne inte fått tillräckligt med tid för att få märkningen och detta inte beror på leverantören eller något förhållande på leverantörens sida.

Om en anbudsgivare har en annan märkning än den angivna ska anbudsgivaren visa att kraven för den andra märkningen är likvärdiga med kraven för den angivna märkningen.

Val av märkning och krav

Inom standardisering har internationella standarder företräde framför europeiska standarder, vilka i sin tur har företräde framför nationella. Det finns dock ingen motsvarande hierarki i LOU för märkning, och man kan därför utan problem efterfråga exempelvis Svanen (som är en nordisk märkning) på områden där EU-Blomman (som är ett EU:s märkning) också har kriterier. Naturligtvis förutsätts att LOU:s krav på märkning (se tidigare i vägledningen) är uppfyllt av den aktuella märkningen.

Om ni har särskilda miljökrav som ni vill att anbudsen ska uppfylla som ett minimum – eller om ni vill att hela leveransen eller delar av den ska vara miljömärkt – rekommenderar vi att dessa krav ställs i den tekniska specifikationen som ett minimikrav.

På svanen.se/upphandling kan ni hitta exempel på:

- Hur ni kan sätta minimikrav på miljömärkning.
- Vilka kriterier bakom en miljömärkning som kan användas för att fastställa miljömässiga minimikrav.

När varor är miljömärkta behöver ni inte själva göra några kontroller. Den som tar emot varorna behöver bara kontrollera märkningen med licensnummer på förpackningen. Märkningsorganisationer som Miljömärkning Sverige kontrollerar både före och under licensperioden att produkter märkta med Svanen eller EU-Blomman lever upp till de ställda kraven i licensen.

Märkning som tilldelningskriterier

Krav på märkning kan utformas som tilldelningskriterier, eller med ett annat ord bör-krav, vid utvärdering enligt grunden "bästa förhållandet mellan pris och kvalitet". Tilldelningskriteriet ska om möjligt viktas i förhållande till övriga tilldelningskriterier. Kan de inte viktas ska de anges i prioritetsordning. Även här krävs att samtliga bakomliggande kriterier för märkningen har anknytning och är lämpliga för att definiera egenskaper hos det som ska anskaffas.

Tilldelningskriterier bör utformas på ett sätt som gör att det går att differentiera och rangordna de inkomna anbuden utifrån objektiva kriterier, så att det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet kan identifieras, och det inte finns möjlighet till s.k. "obegränsad valfrihet". Dock framgår av

rättspraxis att upphandlande myndigheter har stor frihet att ställa stränga miljökrav på det som ska anskaffas. Tilldelningen kan ske baserat på en av följande grunder:

1. Bästa förhållandet mellan pris och kvalitet,
2. Kostnad, eller
3. Pris.

Vid beräkning av kostnader kan vara alla typer av kostnader vara med, exempelvis anskaffningspris, totalkostnader och livscykelkostnader. Det kan vara kostnader för utsläpp av växthusgaser eller andra kostnader för att minska klimatförändringseffekterna. Inkluderingen av livscykelkostnader beskrivs i 1 kap. 17 § och 16 kap. 4 § LOU.

Tilldelningskriterier kan skapa konkurrens

När märkning eller bakomliggande kriterier som ligger till grund för märkningen används som tilldelningskriterier ska det tydligt framgå vilka miljökrav eller andra krav ni vill ska uppfyllas, samt hur överensstämmelsen med de ställda kraven kommer att ingå i utvärderingen. På så sätt kan anbudsgivare konkurrera om att erbjuda anbud som har det bästa förhållandet mellan pris och kvalitet utifrån de tilldelningskriterier och deras inbördes viktning som den upphandlande myndigheten fastställt.

Fördelarna med att kräva märkning som tilldelningskriterium i stället för i den tekniska specifikationen är att kravet på märkning inte är absolut. Ett anbud kan fortfarande vinna även om det inte uppfyller kravet på märkning om det har andra förtjänster som uppväger. Näckdelen är att den upphandlande myndigheten kan bli tvungen att välja ett anbud som inte uppfyller kravet på märkning, till exempel därför att anbudet har ett lägre pris.

Vi rekommenderar att man väljer att kräva märkning såsom ett tilldelningskriterium/börkrav om den upphandlande myndigheten ännu inte har klart för sig hur marknadstillgången på miljömärkta produkter ser ut. Genom att använda miljömärkning som del av anbudsutvärderingen avvägs önskan om miljöhänsyn mot andra faktorer,

En hållbar upphandling kan bidra till att Sverige når nationella miljömål som till exempel levande sjöar.

bland annat kostnader. När kravet på märkning är ett börkrav i stället för ett ska-krav måste den upphandlande myndigheten inte avbryta och göra om upphandlingen om inget anbud uppfyller kravet på märkning.

I 9 kap. 16–18 §§ LOU finns bestämmelser om alternativa utföranden. De innebär att anbudsgivarna kan eller måste lämna flera anbud på utförandet av uppdraget. Alternativa utföranden skulle kunna avse olika nivåer av miljöhänsyn.

Kravet att tilldelningskriterierna måste ha anknytning till det som ska anskaffas. Det innebär att det inte är tillåtet att beakta om anbudsgivaren förenar mer eller mindre i andra sammanhang, till exempel vid produktionen av andra varor än de som omfattas av kontraktet.

För att underlätta för upphandlare så tar Miljömärkning Sverige successivt bort de kriterier som saknar anknytning till den vara eller tjänst som ska miljömärkas. Det sker i samband med den regelbundna skärpning av kriterier som ingår i Miljömärkning Sveriges arbetssätt och naturligtvis när nya kriterier tas fram. Man kan därför förvänta sig att Svanens och EU-Blommans kriterier i de allra flesta fall har anknytning till det som ska anskaffas.

Om ett eller flera märkningskrav inte uppfyller kravet på lämplighet för att definiera egenskaperna hos det som ska anskaffas, kan man istället formulera krav de bakomliggande kriterier.

Om det i anbudsutvärderingen krävs märkning eller att det som ska anskaffas uppfyller ett eller flera av märkningens bakomliggande kriterier rekommenderar vi att i det upphandlingsdokumentet länkas till detta eller till de relevanta kriteriedokumentet. Alternativt kan de bifogas upphandlingsdokumentet.

Märkning som villkor för fullgörande av kontrakt

Vill ni minska risken för att anbudsgivaren inte haft tillräckligt med tid att få tillgång till den angivna märkningen eller annan likvärdig märkning bör ni kräva märkning så som ett villkor för fullgörande av kontraktet. Ni kan själva bestämma när villkoret ska vara uppfyllt, vid avtalets början eller vid en senare tidpunkt. Villkor för fullgörande av kontrakt ska accepteras av anbudsgivaren i upphandlingen men behöver inte uppfyllas förrän vid denna senare tidpunkt. Risken att ni ska behöva godta annan lämplig utredning minskar därmed betydligt. Det tar i genomsnitt fyra månader för att få en ny licens för Svanen eller EU-Blomman. Ansökningstiden varierar från bransch till bransch och beror på produktens komplexitet och behov av anpassning i produktion, etc. När befintliga miljömärkningslicenser ska förnyas eller uppdateras är handläggningstiden oftast kortare.

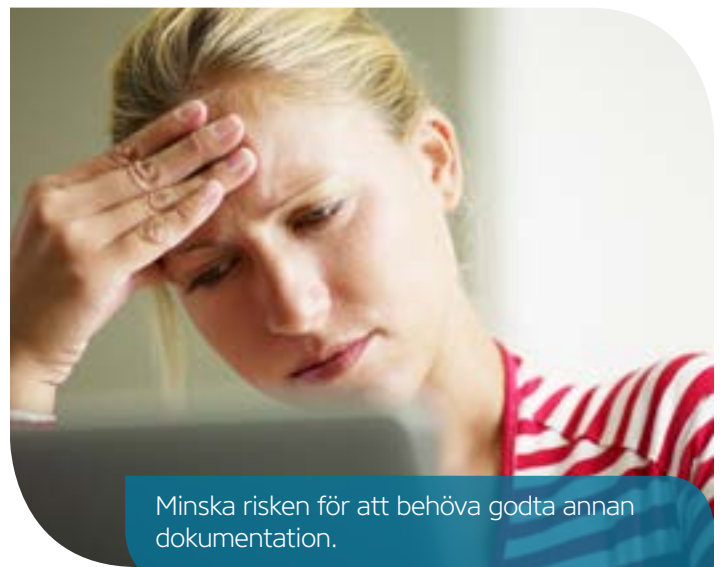
Beroende på hur villkoren för kontraktets fullgörande formuleras kommer det vara möjligt för anbudsgivarna att lämna anbud utan att först ha investerat i miljöåtgärder för att uppfylla kravet på märkning. Som villkor för kontraktets fullgörande kan ni kräva att hela eller delar av leveransen ska vara märkt vid kontraktets början eller en senare tidpunkt. Det kan exempelvis handla om ett krav på att vissa produkter i en upphandling med många varunummer ska vara märkta senast 12 månader efter kontraktets början. På så sätt kan leverantören ges mer tid till att få den önskade märkningen. Det minskar risken för att den upphandlande myndigheten eller enheten måste granska och bedöma annan utredning. Mer detaljerad information finns i avsnittet "Kontrollera dokumentationen".

På svanen.se/upphandling kan ni hitta exempel på hur miljömärkena EU-Blomman och Svanen kan användas som villkor i kontrakten.

Visste du att ...

... att det finns utomhusfärg för trä som är märkt med Svanen eller EU-Blomman?

Minska risken för att behöva godta annan dokumentation.

Kontrollera dokumentationen

Den upphandlande myndigheten får men måste inte kräva in bevis på att kravet på märkning uppfylls. Väljer ni att kräva in bevis kan ni ge exempel på godtagbara bevis. Det vara ett giltigt licensnummer till den miljömärkning som krävs. Ni ska dock fortsatt även godta andra likvärdiga märkningar.

Ni måste bara godta annan lämplig utredning om undantaget är tillämpligt det vill säga att leverantören inte fått möjlighet att få tillgång till den märkning som den upphandlande myndigheten kräver eller en likvärdig märkning och detta inte beror på leverantören eller något

förhållande på leverantörens sida. Annan lämplig utredning kan vara verifierad dokumentation eller intyg från tredje part resp. dokumentation eller intyg från tillverkaren. Det är anbudsgivaren som bestämmer vilken dokumentation som ska lämnas för att bevisa att anbudet lever upp till tekniska specifikationer, kriterier för tilldelning eller villkoren för kontraktets genomförande. Ni får inte ställa specifika formkrav på vilken utredning som anbudsgivaren får åberopa. Det är anbudsgivaren som ansvarar för att dokumentationen lämpar sig för att bevisa att anbudet lever upp till kraven.

Orimligt om det tar mer än timme tycker danskarna

Som nämndes inledningsvis borde ni kunna avvisa utredning som inte är lämplig, till exempel om den tar orimligt mycket tid och resurser att granska. I betänkandet till förslaget till den danska upphandlingslagen ska inte den upphandlande myndigheten behöva "lägga mer än en timme – utöver vad det tar att konstatera att anbudsgivare har den erforderliga märkningen – på att konstatera att annan dokumentation är relevant".

I LOU finns ingen sådan regel. Man skulle dock kunna hävda att annan utredning som tar mer

resurser i anspråk inte är "lämplig". Enligt 9 kap. 15 § LOU ska annan utredning vara "lämplig". I direktivet, artikel 43.1 sista stycket, står det "lämpliga bevismedel".

På [Svanen.se/upphandling](https://svanen.se/upphandling) kan ni hitta exempel på förslag till formulering av krav på dokumentation för uppfyllelse av miljömärkning.

Hur detta kommer att tolkas i rättspraxis vet vi alltså inte ännu, men troligtvis kommer det bero på den konkreta upphandlingens omfattning.

För att minska omfattningen av annan utredning rekommenderar vi därför att i tidsplaneringen ge utrymme för möjligheten att få den angivna märkningen eller annan likvärdig märkning samt att det också bör finnas tid till att gå igenom eventuell annan utredning.

Få långvarig effekt

Upphandlingsdokumentet ska också innehålla avtalsvillkor. Ett avtalsvillkor kan vara ett så kallat villkor för fullgörande av kontraktet att det som anskaffas har en märkning men avtalet måste också inkludera andra avtalsvillkor.

Avtalsvillkoren ska säkerställa att leveranserna uppfyller fastställda krav under avtalstiden.

Man kan exempelvis ha sanktioner, som träder i kraft om upprepade leveranser inte uppfyller överenskomna miljökrav – inklusive krav för märkning – eller brister i något annat avseende. På så sätt kan ni säkerställa att leverantören fullgör sina åtaganden, inklusive miljökraven, under avtalstiden.

En hållbar upphandling kan bidra till att Sverige når nationella miljömål som till exempel levande sjöar.

Det är bråttom att rädda världen! 2016 var Arktis 20 grader varmare än normalt.

Efter upphandlingen: Ständiga förbättringar

I kontraktet kan det finnas med villkor på att leveranserna ska uppfylla de vid varje tidpunkt gällande märkningskriterierna, förutsatt att ändringarna i de gällande kriterierna inte innebär någon förändring i kontraktets grundläggande delar. Bestämmelser om ändring av kontrakt och ramavtal finns i 17 kap. 8 – 16 § LOU. Att ställa krav i kontraktet på att leveranserna ska uppfylla vid varje tidpunkt gällande märkningskriterier. Det ger fördelen att kraven i avtalet på märkta varor och tjänster kontinuerligt utvärderas och skärps utifrån den senaste

kunskapen och utvecklingen på marknaden.

När Miljömärkning Sverige reviderar kraven (samtidigt i hela Norden) görs en ny utvärdering utifrån vetenskapliga rön och utveckling på marknaden. Det innebär att av alla de som har miljömärkningslicens för varor och tjänster måste dokumentera att de lever upp till de nya kraven. När ni väljer märkta varor och tjänster – och lägger till krav om att upprätthålla märkningen i kontraktsvillkoren – bidrar ni till att driva produktutvecklingen i en mer hållbar riktning.

Spara resurser, uppföljning ingår

De krav som ställs i en upphandling måste kunna kontrolleras. Annars kan leverantörerna utan vidare påstå att de lever upp till krav och kriterier. Kontraktsvillkor som rör miljöhänsyn och miljömärkning är dessutom bara effektiva om de övervakas och följs.

När ni väljer att kräva en märkning som Svanen eller EU-Blomman som antingen minimikrav, tilldelningskriterier eller som ett villkor för kontraktets fullgörande – i stället för att själva sätta upp dessa kriterier – säkerställer ni att kraven följs och slipper att genomföra kontroll.

Miljömärkning Sverige kontrollerar att märkta

varor och tjänster uppfyller märkningens krav. Därmed avlastas den upphandlande organisationen en del av arbetet med uppföljning. Kontrollen görs dessutom av en organisation som är specialiserad på uppföljning av märkningskraven.

Dessutom blir det enklare för era kollegor som tar emot leveransen att kontrollera att det som levereras uppfyller märkningskraven. Han/hon behöver inte läsa innehållsförteckningar för att försäkra sig om att leveransen följer de fastställda märkningskraven, utan kan bara konstatera att leveransen är märkt med den angivna märkningen eller annan likvärdig märkning.

Använd Svanen och EU-Blomman – de är effektiva verktyg i upphandling

Miljömärkning Sverige arbetar för att driva utvecklingen framåt på miljöområdet. Vi vill att de produkter och tjänster som märks med Svanen och EU-Blomman ska ligga i framkant i utvecklingen och vara de bästa valen ur både miljö-, hälso-, och kvalitetssynpunkt.

Både Svanen och EU-Blomman är Typ 1 miljömärkning. Det är en internationell standard för de allra tuffaste och mest tillförlitliga miljömärkningarna i världen. Vi är medlemmar i GEN, Global Ecolabelling Network.

Stort sortiment och god kontroll:

- Stränga miljökrav – bra för biologisk mångfald och klimat.
- Livscykelperspektiv på produkten- ställer krav där det ger mest nytta.
- Stränga krav på kemikalier – till fördel för miljö och hälsa.
- Systematisk uppföljning av de ställda kraven: 22 000 årsarbetstimmar på uppföljning av Svanenmärkta produkter. Vi gör kontroll på plats. Tryggt och effektivt.
- **Svanen:** 10 000 produkter, inom 58 produktområden.
- **EU-Blomman:** 871 produkter inom 27 produktområden.
- Dra nytta av vårt arbete: 20 000 årsarbetstimmar på att utveckla nya tuffa krav och inte minst skärpa befintliga kriterier utifrån nya vetenskapliga rön.
- Så [här](#) tas kriterier fram.
- Så [här](#) går licensieringen till av Svanen och EU-Blomman
- Vem **kontrollerar** Svanen?

¹⁾ Den svenska regeringen anser att bestämmelsen i direktivet om preliminära marknadsundersökningar inte behöver införas – den gäller ändå. Så här står det i propositionen:

”Regeringen instämmer i den uppfattning som de remissvar som kommenterar bestämmelserna ger uttryck för, dvs. att det är önskvärt att upphandlande myndigheter och enheter genomför förberedande marknadsundersökningar när det är lämpligt. Men det behöver inte tydliggöras i lagen att det är tillåtet. Det kan inte uteslutas att det finns en risk för att lagregler om detta i praktiken skulle få en hämmande effekt.” (prop. 2015/16:195, s. 440)

Ytterligare inspiration

På **Miljömärkning Sveriges hemsida** hittar ni rapporter, riktlinjer med mera för offentliga upphandlare. Där kan ni läsa mer om #ModUpp2020, som är ett samarbete med andra tredjepartscertifieringar, som täcker en bredd av olika produktgrupper: KRAV, Fairtrade, Bra Miljöval (Naturskyddsföreningen), TCO Certified och MSC. Miljömärkning Sverige tog 2014 initiativ till ModUpp för att sprida kunskap om hur tredjepartscertifiering är ett effektivt verktyg vid upphandling:

www.svanen.se/upphandling.